

ADVIES UITGEBRACHT
DOOR DE ECONOMISCHE EN SOCIALE RAAD
VOOR HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST
TIJDENS ZIJN ZITTING VAN 17 FEBRUARI 2011

inzake

**het Verslag over bestaansonzekerheid, armoede, sociale uitsluiting
en ongelijke toegang tot de rechten, 2009**

VERSLAG OVER BESTAANSONZEKERHEID, ARMOEDE, SOCIALE UITSLUITING EN ONGELIJKE TOEGANG TOT DE RECHTEN, 2009

Advies van de Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. 17 februari 2011

Aanhangigmaking

Op 1 december 2010 heeft de ESRBHG vanwege de Dames Huytebroeck en Grouwels, Leden van het Verenigd College bevoegd voor Bijstand aan Personen, een adviesaanvraag ontvangen betreffende het **vijfde** (tweejaarlijks) Verslag over bestaansonzekerheid, armoede, sociale uitsluiting en ongelijke toegang tot de rechten.

Deze aanvraag past in het kader van de uitvoering van artikel 4, § 2 van het op 5 mei 1998 ondertekende Samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten betreffende de bestendiging van het armoedebeleid.

Dit advies van de Raad werd door de gezamenlijke Commissies « Economie-Werkgelegenheid-Fiscaliteit-Financiën » en « Diversiteit, Gelijkheid van kansen en Armoede » van de Raad van 22 december 2010, 6 januari en 4 februari 2011 voorbereid, en vervolgens tijdens zijn Plenaire zitting van 17 februari 2011 goedgekeurd.

Advies

1. Voorgeschiedenis en context

In 2005, 2006 en 2008 heeft **de Raad** zich al uitgesproken over de vorige uitgaven van het tweejaarlijks Verslag van het Steunpunt tot bestrijding van Armoede, Bestaansonzekerheid en Sociale uitsluiting.

In 2010 zal men in het bijzonder over de thema's van de bestrijding van bestaansonzekerheid, armoede, sociale uitsluiting en ongelijke toegang tot de rechten een beroep op **de Raad** en de sociale partners hebben gedaan.

In maart heeft **de Raad** in het kader van de « Gekruiste blikken » immers een bijdrage aan het Brussels Armoederapport 2010 geleverd. Voorts heeft hij op 28 oktober jongstleden « opmerkingen » op het Brussels Actieplan Armoedebestrijding 2010 geformuleerd.

Op 25 maart 2010 hebben de Europese sociale partners het kaderakkoord over de Europese inclusieve arbeidsmarkten goedgekeurd. De Conferentie van 20 oktober 2010 « *Tewerkstelling en armoede : de rol van de sociale partners in de armoedebestrijding* », georganiseerd door het Europees Observatorium, en het seminarie van 22 oktober 2010 « *De inclusieve arbeidsmarkten : van theorie tot praktijk...* », georganiseerd door de Nationale Arbeidsraad (NAR), hebben verschillende pistes voorgesteld om de toegang tot de arbeidsmarkt te vereenvoudigen :

- de creatie van werkgelegenheid en de oriëntering naar nieuwe segmenten (zoals de « groene » banen en de « witte » banen¹);
- de creatie van instellingen voor kinderopvang² zodat vrouwen zich opnieuw in de arbeidsmarkt kunnen inschakelen;
- een verlichting van de patronale lasten bij de aanwerving van achtergestelde personen;
- de bestrijding van armoedevallen en zwartwerk, enz.

¹ De term « witte baan » kan worden gebruikt om personen aan te duiden die in de sectoren van de gezondheidszorg en van de sociale dienstverlening werkzaam zijn.

² Analyse van het aanbod en de behoeften inzake kinderopvang op schaal van de Brusselse wijken op basis van de Wijkmonitoring, Centre d'expertise et de ressources pour l'enfance (CERE), januari 2010.

Anderzijds heeft het Europees jaar 2010 van armoedebestrijding het toegelaten om situaties op het vlak van armoede en bestaansonzekerheid op de voorgrond te plaatsen, en hoopt **de Raad** dat deze initiatieven hun uitwerking zullen hebben.

In deze context gaat **de Raad** in op het vijfde (tweejaarlijks) Verslag over bestaansonzekerheid, armoede, sociale uitsluiting en ongelijke toegang tot de rechten, waarover men hem nu raadpleegt, gesterkt door de kennis die hij over de Brusselse situatie heeft verworven en door zijn vorige bijdragen aan de verschillende (inter-)federale Verslagen.

2. Door de Raad weerhouden methodologie

Met het oog op de opmaak van dit advies volgt **de Raad** de benaderingswijze die hij bij zijn vorige adviezen ter zake heeft weerhouden, met name zijn bemerkings beperken tot de werkgebieden die tot zijn opdrachten behoren. Aldus zal hij zich uitspreken over de aangelegenheden die onder de bevoegdheid van het Gewest vallen en die een weerslag op het economisch en sociaal leven ervan uitoefenen, over de aangelegenheden die hem zeer na staan en over de aangelegenheden die onder de bevoegdheid van de federale Staat vallen en waarvoor een procedure van vereniging, overleg of advies met het Gewest is voorzien, NAR en de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) wordt overgelaten om zich over de aangelegenheden inzake federale bevoegdheden uit te spreken.

3. Context in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De Raad wil eraan herinneren dat Brussel het Gewest met de hoogste bevolkingsgraad onder de armoederisicodrempel is.

De sociale ongelijkheden binnen het Gewest zijn groot en worden zelfs nog groter. Ze hebben duidelijke gevolgen voor met name de gezondheid van de Brusselaars. Over het algemeen wordt de Brusselse bevolking armer³ ten opzichte van deze van de andere Gewesten en vooral ten opzichte van zijn naaste rand. Het is vandaag de bevolking met het laagste inkomen van het land, terwijl in 1976 het Brussels gemiddeld inkomen nog 13,5 % hoger lag dan het nationaal gemiddelde.

De zesde Brusselse Welzijnsbarometer⁴ geeft aan dat meer dan één Brusselaar op vier (26,3 %) overleeft met een inkomen onder de armoederisicodrempel⁵. Over het hele land bedraagt dit percentage 14,6 % (in Vlaanderen heeft 10,1 % van de bevolking een verhoogd armoederisico, in Wallonië 18,4 %). In dit opzicht betreurt **de Raad** het echter dat de SILC 2009-statistieken, om redenen van steekproeftrekking⁶, de realiteit van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest stilzwijgend laten voorbijgaan.

In absolute cijfers betekent dit dat meer dan 32.000 gezinnen in Brussel met een leefloon of een equivalent ervan leven. Eind september 2010 waren er meer dan 111.000 werkzoekenden in het Brussels Gewest. Dit is een toename van meer dan 9.000 ten opzichte van vorig jaar.

³ Analyse van de sociaaleconomische evolutie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op schaal van de wijken (1981-2006), ATO met een interuniversitair consortium (ULB - VUB - UCL - KUL). (http://www.adt-ato.be/sites/default/files/pages/Evolution_socio_economique_Rapport_final_NL.pdf).

⁴ http://www.observatbru.be/documents/graphics/rapport-pauvrete/rapport-pauvrete-2010/1_welzijnbarometer_2010.pdf

⁵ Deze drempel van 966 € vertegenwoordigt een verhoging van 7,5 % in vergelijking met de vorige armoededrempel (899 €), wat veruit de grootste verhoging van de drempel is sinds de start van het onderzoek in 2004. Voor een koppel met twee kinderen bedraagt deze drempel 2.029 € per maand.

⁶ EU-SILC (*European Union - Statistics on Income and Living Conditions*) is een Europese enquête naar inkomens en levensomstandigheden die het toelaat om zowel op Belgisch als op Europees niveau armoede en sociale uitsluiting *in kaart te brengen*. Voor wat België betreft, wordt de EU-SILC enquête georganiseerd door de ADSEI (voorheen N.I.S.) - van de FOD Economie, K.M.O, Middenstand en Energie. Jaarlijks worden ongeveer 6.000 gezinnen (hetzij 11.000 personen) ondervraagd en daarna maximum vier jaar na elkaar opgevolgd. In de optiek van SILC wordt de sociale uitsluiting begrepen als de resultante van verschillende factoren, zoals inkomen, tewerkstelling, gezondheid en onderwijsniveau; ook in verhouding tot deze factoren wordt een geheel van indicatoren, van zowel monetaire als niet-monetaire aard, berekend.

Meer dan 102.000 Brusselaars ontvangen een werkloosheidsuitkering. Meer dan 13.000 personen ouder dan 65 jaar leven met de inkomensgarantie voor ouderen (IGO).

De jongerenwerkloosheidsgraad bedraagt meer dan 40 % in de arme sikkels.

De impact van de crisis laat zich duidelijk gevoelen in de statistieken van de werkloosheid en van de OCMW's, maar ook in het aantal achterstallige betalingen van hypothecaire kredieten en verbruikerskredieten.

Uit de Brusselse Welzijnsbarometer blijkt dat de uitkeringen geen afdoende financiële bescherming bieden om een waardig leven te leiden. In het Brussels Gewest neemt de bijzonder hoge huisvestingskost een buitensporig groot aandeel van het inkomen van de armste gezinnen in beslag, dikwijls meer dan de helft van de uitkeringen, waardoor er te weinig overblijft om te leven.

In de armoedebestrijding spelen de sociale transfers (uitkeringen, enz.) een belangrijke corrigerende rol. Zonder de uitkeringen (met uitzondering van de pensioenuitkeringen) zou 26,7 % van de bevolking in armoede leven. Indien van vandaag op morgen alle uitkeringen zouden worden geschrapt, met inbegrip van de pensioenuitkeringen, zou dit cijfer zelfs 40,7 % bedragen. De vraag naar sociale woningen blijft toenemen en de indicatoren betreffende de dualisering van het onderwijs blijven zorgwekkend⁷.

De Brusselse Welzijnsbarometer stelt vast dat in het Brussels Gewest de helft van de jongens in het eerste jaar van het secundair onderwijs minstens één jaar schoolachterstand heeft, terwijl 6.345 aan de schoolplicht onderworpen minderjarigen voor het schooljaar 2007-2008 geen enkele school bezoeken. In 2007 had 29 % van de Brusselse jongeren, tussen 18 en 24 jaar, het onderwijs verlaten zonder diploma op zak⁸.

In verband met de talenkennis⁹ stellen zich in Brussel twee belangrijke problemen : enerzijds beginnen heel wat leerlingen hun schooltijd zonder dat ze één van de beide onderwijstalen van het Gewest beheersen ; anderzijds hebben de leerlingen, die één van deze beide talen goed beheersen, al te dikwijls een te geringe kennis van de tweede taal, wat in vele gevallen een belemmering bij de aanwerving vormt.

Volgens de inter-federale Armoedebareometer bestond in 2011 36,9 % van de bevolking met een hoog armoederisico uit eenoudergezinnen. In 2008 bevonden zich 69.800 gezinnen in deze gezinssituatie.

Voor de jaren 2000-2005 draait de verdeling van de nieuwkomers rond de volgende cijfers: 41 % voor Vlaanderen, 25 % voor Wallonië en 34 % voor Brussel. Dit cijfer bevestigt het constant gewicht van de immigratie in het Gewest, ongeacht het om « voorraden » of « stromen » gaat. Zo verwelkomt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest één derde van alle migranten die zich in België vestigen, terwijl de bevolking ervan maar één tiende van de bevolking van het land bedraagt¹⁰.

4. Algemene beschouwingen

In zijn advies van 28 oktober 2010 betreffende het Brussels actieplan Armoedebestrijding benadrukte **de Raad** dat het in de armoedebestrijding van belang is om de oorzaken van de groeiende armoede en verarming aan te pakken en om gelijklopend de symptomen en de gevolgen van de armoede te bestrijden.

⁷ D. Carlier, « La dualisation des résultats scolaires à Bruxelles » in de « Agenda interculturel n° 271, Mars 2009 ».

⁸ BECI, Nota over het onderwijs in Brussel, 23 november 2010.

⁹ Zie « Gewestelijke conferentie « Synergieën » tussen Tewerkstelling, Opleiding en Onderwijs », Initiatiefadvies van de Raad van Bestuur, 20 maart 2009 (blz. 4 en 5).

¹⁰ Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, « Onthaal van de nieuwkomers in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest », vaststellingen, juli 2007.

Bovendien was **de Raad** van oordeel dat het verarmingsproces het resultaat is van vele factoren in Brussel, die met name met discriminatie in het onderwijs, tewerkstelling, huisvesting, mobiliteit, levensduurte of genderkwesties samenhangen. Het is belangrijk om deze factoren in aanmerking te nemen om de fenomenen van bestaansonzekerheid te begrijpen en om specifieke en multifactoriële benaderingen te hanteren.

Hoewel **de Raad** positief staat tegenover het feit dat de auteurs van het Verslag zich hebben gebaseerd op de collectieve denkoefening, die binnen de thematische « overleggroepen » werd verricht, zou hij graag hebben dat deze overleggroepen in de toekomst worden uitgebreid tot een specifieke bevolkingsgroep die in de bestaansonzekerheid zou kunnen terechtkomen, met name de zelfstandigen¹¹. Men zou er moeten kunnen ingaan op kwesties, zoals deze van de noodzakelijke voorafgaandelijke en voortgezette beheersopleiding om met een zelfstandige activiteit van start te gaan, deze van de werknemers die verplicht zijn om zich als (« valse ») zelfstandigen te registreren om te kunnen werken, en deze van de Sociale Inspectie tegen dit courant fenomeen in bepaalde sectoren. Hij denkt eraan om meer middenstandsverenigingen, Kamers van Koophandel en Centra voor ondernemingen in moeilijkheden te laten deelnemen, die goed op de hoogte zijn van de problemen waarmee zelfstandigen in het kader van hun activiteit te kampen hebben.

Tevens staat **de Raad** positief tegenover de benadering van deel 2, waarin de denkoefening op de « daklozen », meer dan op de instellingen, wordt toegespitst.

De Raad stemt volledig in met de overweging van het op 5 mei 1998 ondertekende Samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten betreffende de bestendinging van het armoedebelief, die aangeeft dat « *de sociale zekerheid prioritair is voor het behoud van de sociale samenhang en voor het voorkomen van bestaansonzekerheid, armoede en sociale ongelijkheid en voor de menselijke emancipatie* ».

De Raad wijst op het fenomeen van de *working poors*, ongeacht deze bezoldigd of zelfstandig zijn. Hij wijst onder meer op twee fundamentele factoren, het inkomen en het onzeker statuut.

Tevens is **de Raad** van mening dat het samentreffen van sociale en economische bestaansonzekerheid, bepaalde marketingstrategieën en de gevaren verbonden aan het hebben van teveel schulden armoede in de hand helpen. De aanzienlijk hogere levensduurte in de stad zal dit nog benadrukken.

Deel 1. Een bijdrage aan het politiek debat en de politieke actie

I. Uitoefening van rechten : een parcours met hindernissen

De Raad verheugt zich erover dat men in het kader van dit Verslag erover heeft nagedacht om de uitoefening van de sociale rechten efficiënter te maken. Hij vindt de geformuleerde voorstellen positief, maar benadrukt dat de effectieve toegang tot deze rechten afhankelijk is van specifieke eigenschappen, zoals de realiteit van de grootsteden. In dit opzicht zijn de inspanningen die worden geleverd om de toekenning van de sociale rechten te automatiseren van bijzonder belang omwille van de structuur van de Brusselse bevolking.

In zijn vorige bijdragen was **de Raad** van oordeel dat de bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid, sociale uitsluiting en ongelijke toegang tot de rechten een prioriteit van de openbare collectieve actie moet vormen. Hij heeft de nadruk gelegd op :

¹¹ Johan Lambrecht en Wouter Broekaert « *Zelfstandige ondernemers in nood* », Studiecentrum voor Ondernemerschap (SVO), Hogeschool-Universiteit Brussel, onderzoek in opdracht van Unizo, december 2010.

- het recht op arbeid en op de vrije keuze van een beroepsactiviteit ;
- het recht op sociale zekerheid, gezondheidszorg en sociale, medische en rechtsbijstand ;
- het recht op een behoorlijke huisvesting, met inbegrip van het recht op energie.

De Raad blijft de nadruk leggen op de onderlinge vermenging van deze verschillende rechten, omdat wanneer een persoon de uitoefening van één recht verliest, het gevaar bestaat dat dit negatieve gevolgen voor één of meerdere rechten met zich meebrengt.

II. Recht op onderwijs, studieoriëntering : herwaardering van competenties of versterking van ongelijkheden ?

De Raad heeft zich hieromtrent herhaaldelijk uitgedrukt.

In zijn vorige bijdragen heeft hij het betreurd dat de realiteit van het onderwijsstelsel op dit vlak in België, en in het bijzonder in Brussel, sociaal ongelijk is. Hij benadrukt de complexiteit van het stelsel en de veelvuldige operatoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Hij maakt zich de algemene aanbevelingen van de overleggroep betreffende het onderwijs eigen. Hij stelt niettemin voor om de kwaliteit van het onderwijs, alsook de noodzaak om prioritair in het basisonderwijs te investeren, eveneens als prioriteiten op te nemen. Het Brussels Verslag geeft immers aan dat : « *meer aandacht schenken aan kinderen en jongeren een belangrijke sleutel voor een preventief beleid inzake armoedebestrijding is* ».

Bijgevolg meent **de Raad** dat er voorrang moet worden verleend aan de kinderopvang en het kleuter- en basisonderwijs. Zoals uit een studie van de OESO blijkt¹², kan het openbaar opleidingsaanbod de billijkheid bevorderen, wanneer dit aanbod situaties van gezinsarmoede vanaf de eerste levensjaren compenseert, wat op lange termijn zeer heilzaam kan zijn.

De Raad stemt volledig in met het gezamenlijk advies nr. 1755 van 21.12.10 van de NAR en de CRB, dat het belang van het onderwijs benadrukt als een fundamentele hefboom voor armoedebestrijding en aandringt op de cruciale rol van de school om iedereen van dezelfde troeven te voorzien om zichzelf te ontplooien en een toekomst op te bouwen.

In verband met de aanbevelingen ter zake sluit **de Raad** zich aan bij het gezamenlijk advies van de NAR en de CRB, dat herhaalt dat zowel initiële als voortgezette opleiding en inschakeling op de arbeidsmarkt van jonge schoolverlaters probleemstellingen zijn waaraan de sociale partners in het kader van hun werkzaamheden al hun aandacht hebben besteed en nog steeds besteden.

De Raad heeft met aandrang gevraagd¹³ aan het Gewest, de gemeenten en aan de twee Gemeenschappen, en aan de Franse Gemeenschap in het bijzonder, om te waken over een betere coördinatie en om te investeren in een noodplan om de negatieve spiraal te verlaten waarin het schoolstelsel van het Franstalig onderwijs in Brussel zich vandaag bevindt, en dit vanaf het basisonderwijs : een pedagogie die beter inspeelt op de diversiteit van de Brusselse leerlingen, een verbetering van het slagingspercentage, een vermindering van het aantal leerlingen dat een jaar moet overdoen en minder verwijzingen naar het onderwijs van type 8 (buitengewoon onderwijs), een oplossing voor het gebrek aan leerkrachten en een verlaging van het rotatiepercentage in de scholen met positieve discriminatie, het behalen van een voldoende basiskennis in alle instellingen aan het einde van het middelbaar onderwijs en een betere begeleiding voor ouders die geen of weinig kennis hebben van ons onderwijsstelsel zodat zij, op hun beurt, de nodige steun aan hun kinderen kunnen verlenen.

¹² Cfr. « *En finir avec l'échec scolaire : Dix mesures pour une éducation équitable* », Edities OESO, januari 2008.

¹³ In « *Gekruiste blikken* », bijdrage van de ESRBHG : « Het recht op onderwijs verzekeren », Brussels Armoederapport 2010 (mei 2010) en in « *Opmerkingen van de ESRBHG op het Brussels actieplan Armoedebestrijding 2010* », 28 oktober 2010.

Deze verschillende Brusselse kenmerken op het vlak van aanleren van talen (*V. supra context*) houden volgens **de Raad** een doelgerichte en specifieke benadering van het onderwijs door de beide gemeenschappen in, en dit in samenwerking met het Gewest. **De Raad** meent dat een proefproject op het vlak van tweetalig onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bijzonder opportuun zou zijn.

III. De « criteria van passende dienstbetrekking » : een bescherming tegen preciaire arbeid

In zijn advies betreffende het Verslag 2005 was **de Raad** van oordeel dat hoewel het hebben van een baan zelf geen waarborg vormt om uit armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting te treden, dit toch kan bijdragen om de menswaardigheid te herstellen en om de sociale uitsluiting te doorbreken.

De Raad herhaalt zijn standpunt volgens hetwelk alles in het werk moet worden gesteld om het recht op arbeid en op een kwaliteitsvolle baan te concretiseren, zodat alle Brusselaars in de beste omstandigheden aan de sociale en economische ontwikkeling van Brussel zouden kunnen deelnemen. **De Raad** benadrukt dat het noodzakelijk is om voort te gaan met de acties, die de bestaande loonongelijkheden tussen mannen en vrouwen tegengaan.

Hiertoe benadrukt **de Raad** dat hoewel tewerkstelling ertoe moet bijdragen om uit armoede te treden, dit ook inhoudt dat er inspanningen worden geleverd om banen te creëren, maar ook in termen van vooruitgepland beheer van banen, van openstelling van diversiteit en van reflectie rond de steun aan ondernemingen.

De Raad heeft aandacht voor de opmerkingen, die het Verslag betreffende de begeleiding van de werkzoekende heeft geformuleerd. Hij benadrukt dat het van belang is om een duidelijk onderscheid tussen begeleiding en activering te handhaven. De begeleiding van de werkzoekende mag geen louter administratieve en kwantitatieve vorm aannemen, gezien dit weinig stimulerend en ontmoedigend is voor zowel de werkzoekende als voor de werkgevers, en ook voor de begeleiders en hun opleidings- of inschakelingspartners.

Anderzijds herhaalt **de Raad** dat de toegang tot tewerkstelling ook geen synoniem van bestaansonzekerheid mag zijn. Dit versterkt eveneens de relevantie van het concept van behoorlijk werk. Tevens wijst hij erop dat de gesubsidieerde kinderopvang, de aanwezigheid van kleuter- en basisscholen, alsook de overheidssteun aan personen om de toegang tot tewerkstelling te bevorderen, centraal staan.

Tot slot wijst **de Raad** erop dat discriminaties moeten worden bestreden. Een kwestie die bijzonder relevant is, gelet op de bevolkingsstructuur van het Brussels Gewest.

IV. Energie en water : naar een effectief recht

Net zoals het Verslag beschouwt **de Raad** gas, elektriciteit en water als basisgoederen, levensnoodzakelijke goederen in onze maatschappij, zonder dewelke men onmogelijk een menswaardig leven kan leiden. Ze stellen vast dat echter niet iedereen er toegang toe heeft of dat ze er slechts een toegang toe hebben die niet aan hun behoeften voldoet, omdat hun budget te beperkt is.

1. Inzake energie

1.1. Context in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De verschillende problematische punten, die de deskundigen van het Verslag met een grondige kennis van de realiteit van de verbruikers hebben vastgesteld, werden op grote schaal in Brussels recht en in de Brusselse praktijk omgezet.

Aldus wordt, in verband met het recht op energie (punt 1 van het Verslag), dit recht in een vrijgemaakte markt versterkt, zonder dat het volledig wordt gewaarborgd door de verplichting die de leveranciers werd opgelegd om een aanbod te doen, door de minimale duur van de contracten van drie jaar en door het verbod op afsluitingen, behalve bij besluit van de Vrederechter (zo heeft de Vrederechter in 2009 tot 699 afsluitingen besloten).

In verband met de informatie (punt 2.1. van het Verslag) laat de oprichting van een informatiecentrum (Infor GazElec), dat trouwens beantwoordt aan een vraag van de ESRBHG in zijn advies betreffende het Verslag van 2008, het toe om de Brusselaars informatie te verschaffen over de thema's die in het Verslag aan bod komen.

Daarentegen zijn er in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest nog geen verplichtingen op het vlak van de kwaliteit van de diensten van de leveranciers naar hun klanten toe, die in het Verslag worden opgesomd (punt 2.2).

Tevens benadrukt het Verslag dat de budgetmeters, naast de kosten die ze met zich meebrengen, de verbruikers heel wat problemen bezorgen (punt 2.4).

Tot slot benadrukt het Verslag het belang van een duurzame visie op het energiebeheer en dientengevolge van de energiekwaliteit van de woningen. Dit punt is in Brussel bijzonder problematisch voor de woningen die worden verhuurd, gezien deze grotendeels worden bewoond door bevolkingsgroepen die in grote bestaansonzekerheid leven.

1.2. Ten opzichte van de aanbevelingen

In verband met het garanderen van een effectief recht op energie (6.1), is **de Raad** van oordeel dat de graad van maatschappelijk nut, in de zin van de gebruikswaarde, van de « goederen » gas en elektriciteit hen een specifiek statuut verleent ten opzichte van andere verbruiksgoederen. Deze specifieke « goederen » vinden hun statuut onrechtstreeks in artikel 23 van de Belgische Grondwet terug. Het begrip van het recht op een behoorlijke huisvesting is erin opgenomen. Om effectief te zijn, houdt dit met name een toegang tot energie en water in. Dit statuut moet doorslaggevend zijn in de wijze waarop men de contractuele verhouding tussen klant en leverancier op de gas- en elektriciteitsmarkt moet overwegen.

Bovendien is het nuttig om te herinneren aan de beginselen van de wetgeving op de huurovereenkomsten, die de voorrang geeft aan langdurige contracten (9 jaar) om zo een duurzame toegang tot behoorlijke huisvesting te waarborgen (cfr. als bijlage artikel 3 van de wetgeving op de huurovereenkomsten).

In verband met de andere energiebronnen (6.2) dringt **de Raad** erop aan dat men een globale denkoefening moet verrichten omtrent de toegankelijkheid en het gebruik ervan : stookolie, collectieve verwarmingsketels voor de verwarming en sanitair warm water in een appartementsgebouw, ... De reglementering verschilt geval per geval. Voor stookolie zijn er minder regels. Het zou interessant zijn om de begrippen uitgestelde betalingen, specifieke tarifiering voor kleine hoeveelheden, enz. in te voeren.

In verband met het voorzien van informatie over de liberalisering, de sociale maatregelen en energiebesparende ingrepen (6.3) wijst **de Raad** erop dat men de voorrang aan energierenovatie van gebouwen moet geven. Hiertoe is het noodzakelijk om de maatschappelijke vraag solvabel te maken om de toegang tot de energieverbetering van woningen voor iedereen, en in het bijzonder voor de huurders, te verzekeren. Dit vereist een collectieve en geen individuele benadering.

In verband met het voldoende omkaderen van de dienstverlening van de leveranciers (6.4) stelt **de Raad** vast dat de residentiële klanten vandaag vrij zijn om een leverancier te kiezen, maar dat ze alleen staan. De sociale actoren¹⁴ die in rechtstreeks contact met de klanten staan, hebben er al herhaaldelijk op gewezen dat het voor de klanten ingewikkeld en moeilijk is om de werking van de markt te begrijpen, alsook de voorwaarden die de keuze van een leverancier inhoudt, de nuances bij het opstellen en het verbreken van het contract, en ook op de moeilijkheden om zich te laten horen, zijn rechten te laten gelden, ... De toegang is niet eenvoudig en is des te ingewikkelder wanneer de klanten kleine verbruikers zijn of in bestaansonzekerheid leven. **De Raad** vestigt ook de aandacht op de bijzondere situatie van de huurders van sociale woningen.

Daarom vraagt **de Raad** uniforme normen, die de leesbaarheid van de facturen waarborgen, net zoals de transparantie en de garantie van de dienstverlening naar de klanten toe, alsook de fysieke aanwezigheid van loketten die toegankelijk zijn voor het publiek van de verschillende elektriciteitsleveranciers.

Het contract van drie jaar is geen verplichting voor de gezinnen. Dit kan diegenen die dit willen een stabiliteit waarborgen.

Ten opzichte van het voorafgaande dringt **de Raad** erop aan dat men een sterk kader voor de duurzame toegang tot de levering van gas en elektriciteit voor de residentiële verbruikers moet handhaven. De minimale contractduur van 3 jaar is een fundamenteel element om deze duurzame toegang tot energie voor alle Brusselse gezinnen te waarborgen.

In verband met de voortdurende evaluatie van de energiemarkten (6.5) pleit **de Raad** ervoor om een overlegruimte te creëren, waar vertegenwoordigers van leveranciers, distributienetbeheerders (DNB) en verbruikers overleg kunnen plegen om gezamenlijk de bakens voor de contractuele vastlegging tussen leverancier en residentiële klant uit te zetten.

In verband met het uitwerken van een prijspolitiek die aan sociale en ecologische criteria beantwoordt (6.6) vraagt **de Raad** om de prijszetting ten opzichte van de indexering, de wijzigingsdatum, de wijzigingsdrempel en de regels betreffende de tussentijdse betalingen te reglementeren. Tevens vraagt hij om de sociale en economische voor- en nadelen voor alle partijen van de progressieve en solidaire tarifiering te bestuderen.

In verband met het statuut van beschermde klant (6.7) wenst **de Raad** dat de erkende private en openbare sociale actoren, op basis van vastgestelde criteria, het persoonlijk dossier voor het toekennen van het statuut van beschermde klant zouden kunnen analyseren, toewijzen en een beslissing erover zouden kunnen nemen.

In verband met de energiemeting (6.8) stelt **de Raad** voor dat de opmeting ter hand zou worden gesteld of in de brievenbus zou worden gelegd.

In verband met het garanderen van een minimumlevering (6.9) herhaalt **de Raad** dat de Brusselse ordonnantie ingeval van een schuldenlast de tussenkomst van het OCMW en van de Vrederechter voorziet. Het eerste komt preventief tussenbeide, om te voorkomen dat de klant van de markt wordt uitgesloten. De Vrederechter beoordeelt dan weer de situatie op basis van de wet, en niet alleen op basis van de logica van de markt. De individuele verbruiker is bijgevolg minder geïsoleerd : hij wordt opgenomen in een maatschappelijk aangepast kader, dat collectief werd vastgesteld.

¹⁴ De OCMW's, private sociale diensten, de Vrederechters, Infor GazElec, ...

De invoering van een budgetmeter druist in tegen deze logica. In werkelijkheid is de budgetmeter een technisch antwoord op een maatschappelijk probleem. Geen enkele studie laat het vandaag toe om op afdoende wijze¹⁵ de impact van de budgetmeter op de schuldenlast van de gezinnen, noch op het beheer ervan en uiteindelijk op het energieverbruik in te schatten. Het zou er zelfs op lijken dat deze oplossing de betrokken gezinnen zou aanzetten om houdingen aan te nemen waarbij ze zichzelf afsluiten, of om keuzes in de uitgaven te maken waarbij ze het betalingstekort op andere schuldenaars afwentelen, zoals de eigenaar. De inzet is groter dan de energiekwestie. De sociale en economische bestaansonzekerheid van de gezinnen is waar het op neerkomt.

Bovendien vormt de kostprijs voor de installatie en het beheer van deze budgetmeters een niet te verwaarlozen last (tussen 500 en 600 € per teller). Het zou nuttig zijn om de efficiëntie van de maatregel te meten ten overstaan van de nagestreefde sociale en economische doelstellingen.

Anderzijds vestigt **de Raad** de aandacht op de grote verhouding huurders ten overstaan van eigenaars (60/40) en op de hoge graad van huurrotatie in het Brussels Gewest. Deze situatie zal een belangrijke en cumulatieve opvolging in termen van installatie/intrekking inhouden, die bijkomende komsten met zich zal meebrengen.

In verband met het stimuleren van rationeel energiegebruik (6.10) dringt **de Raad** erop aan dat men eerst moet ingaan op de energie-efficiëntie van gebouwen, alvorens op de individuele gedragingen in te werken (*cfr. het punt over de energiebesparende investeringen*).

2. Inzake water

2.1. Context in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Op 20 oktober 2006 heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de regels opgesteld door een ordonnantie uit te vaardigen met een aantal beginselen die aan bepaalde door het Verslag aangehaalde punten tegemoetkomen.

Aldus voert de ordonnantie op het vlak van het effectief recht op water en de sanering een structuur voor de waterprijs in, die de toegang tot het water aan de hand van een progressief tarief voor iedereen moet waarborgen.

Voor de personen zonder verblijfplaats wordt enkel op het grondgebied van Brussel-Stad drinkwater uit fonteynen ter beschikking gesteld.

De regulering wordt in de Brusselse wetgeving enkel *a posteriori* door de voogdij op de intercommunales voorzien.

Hoewel de beginselen van transparantie en beroep in de ordonnantie van 20 oktober 2006 werden opgenomen, werd er tot op heden geen enkel orgaan ingesteld dat het de verbruikers zou toelaten om hun geschillen te beslechten.

In verband met de prijzen zijn de tarieven in Brussel progressief en bestaat er een fonds dat met een heffing per m³ wordt gevoed en dat onder de verschillende OCMW's van het Gewest wordt verdeeld. Hierdoor kunnen de OCMW's de geschillen behandelen alvorens deze aan de rechtbanken worden voorgelegd. Deze werkwijze laat het toe om het aantal afsluitingen te beperken. Zo werden er in 2008 99 afsluitingen bij huishoudelijke verbruikers verricht.

¹⁵ Studie van Brugel van 30 november 2010 (BRUGEL-ETUDE-20101210-02) inzake het evaluatieonderzoek van de CWAPE, bronvermelding CD_10j13-CWAPE, betreffende de sociale maatregelen die in het Waals Gewest van toepassing zijn.

2.2. Ten opzichte van de aanbevelingen

In verband met het aansturen en controleren van de watersector in functie van een kwalitatieve dienstverlening (6.2) stelt **de Raad** vast dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest geen regulator voor de sector heeft. Hij vraagt om het Waals model te onderzoeken.

Deel 2. Naar een coherente aanpak in de strijd tegen « dakloosheid » en armoede

De Raad heeft zich in de « Gekruiste blikken » van het Brussels Armoederapport 2010 over « dakloosheid » uitgesproken. Hij verwijst dus naar zijn bijdrage van maart 2010.

Tot slot wijst **de Raad** erop dat de beschouwingen van katern 2 « Thuisloos in Brussel » van het Brussels Armoederapport 2010 ook terug te vinden zijn in het federaal Rapport, om er zo een coherent geheel van te maken.

*

* *